
ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

УДК 330.322:368.03(477)

В. В. Виговська, к.е.н, доцент**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ
СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ УКРАЇНИ**

У статті досліджено інвестиційний потенціал страхових компаній України, чинники та особливості реалізації на вітчизняному страховому ринку.

Ключові слова: страхова компанія, страховий ринок, інвестиційний потенціал, інвестиційна діяльність, цінні папери, банківські вклади.

В. В. Выговская, к.э.н., доцент**ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ИНВЕСТИЦИОННОГО
ПОТЕНЦИАЛА СТРАХОВЫХ КОМПАНИЙ УКРАИНЫ**

В статье исследован инвестиционный потенциал страховых компаний Украины, факторы и особенности реализации на отечественном страховом рынке.

Ключевые слова: страховая компания, страховой рынок, инвестиционный потенциал, ценные бумаги, банковские вклады, долгосрочные инвестиции.

V. V. Vyhovska, candidate of economic sciences,
associate professor**INVESTMENT POTENTIAL OF INSURANCE COMPANIES IN UKRAINE**

The article examines the investment potential of Ukrainian insurance companies, factors and features of the implementation in the domestic insurance market.

Keywords: insurance company; insurance market; investment potential; securities; bank deposits; long-term investments.

Постановка проблеми. Формування і розвиток ринкової економіки в Україні безпосередньо пов'язані з залученням та ефективним використанням інвестицій, без яких неможлива структурна модернізація виробництва, створення ринкової інфраструктури та підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Проте внаслідок несприятливого інвестиційного клімату в країні річні обсяги інвестицій у вітчизняну економіку досі залишаються на низькому рівні. З цих позицій, істотним джерелом інвестицій в економіку можуть стати ресурси страхових компаній, які акумулюються у вигляді страхових резервів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження проблем формування та реалізації інвестиційного потенціалу страхових компаній зробили такі вітчизняні вчені: В. Базилевич [1], О. Гаманкова [2], О. Залетов [5], О. Козьменко [6], Н. Ткаченко [7] та інші. Високо оцінюючи наукові здобутки вказаних авторів з даної проблематики, слід зауважити, що

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

специфіка вітчизняної економіки та нестабільність її розвитку вимагають постійного оновлення емпіричного матеріалу.

Зокрема, подальшого дослідження потребує вивчення особливостей формування інвестиційного потенціалу страхових компаній України.

Метою дослідження є аналіз сучасного стану формування інвестиційного потенціалу страхових компаній в Україні, який дасть змогу визначити проблемні моменти у цьому процесі й окреслити перспективи їх вирішення.

Основні результати дослідження. Можливості ефективного здійснення інвестиційної діяльності страховими компаніями визначаються їх інвестиційним потенціалом. Структура інвестиційного потенціалу страхової компанії в агрегованому вигляді може бути представлена наступним чином: власні кошти; страхові резерви; зовнішні запозичення.

Специфіка інвестиційної політики страхових компаній полягає в тому, що акумульовані капітали належать індивідуальним страхувальникам і лише тимчасово перебувають у розпорядженні страхової компанії, а отже інвестиційний портфель таких компаній має, насамперед, відповідати вимогам надійності, а вже потім – прибутковості. Цим зумовлена певна консервативність інвестиційної політики страхових компаній. В економічно розвинутих країнах саме вони є основним покупцем державних цінних паперів, що забезпечує державі стабільне розміщення державних позик, а для страхових компаній – інвестиції в надійні цінні папери.

Здатність страхових компаній реалізовувати свій інвестиційний потенціал значною мірою залежить від загального рівня розвитку страхового ринку. Страховий ринок України перебуває на етапі становлення та поступового інтегрування у світовий. Його динаміка позитивна, хоча й відрізняється нестабільністю. Станом на 30.06.2013 кількість страхових компаній становила 415 од., у тому числі СК "life" - 62 компанії, СК "non-life" – 353 компанії (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка кількості страховиків в Україні в 2006-2012 роках, одиниць

Показники	Роки							Темп росту, % 2013/2006
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	I півр. 2013	
Всього страхових компаній, у тому числі:	411	447	469	450	456	442	415	101,0
- з ризикового страхування	356	382	396	378	389	378	353	99,2
- зі страхування життя	55	65	73	72	67	64	62	112,7
Страхові компанії з іноземним капіталом	66	78	82	68	90	116	112	169,7
Питома вага страхових компаній з іноземним капіталом, (%)	16,0	15,7	17,0	17,0	19,7	26,2	27,0	168,8

Джерело: розраховано автором на основі <http://www.dfp.gov.ua/734.html>

Право страхових компаній інвестувати страхові резерви та інші кошти закріплено в Законі України «Про страхування» від 04.10.2001р. № 2745-III та Законі України «Про інвестиційну діяльність» від 18 вересня 1991 р. [3]. Згід-

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

но зі ст. 31 Закону України «Про страхування» розміщення страхових резервів має проводитися страховиками на умовах диверсифікації, надійності, прибутковості та ліквідності [4]. Також цим Законом і Положенням про порядок формування, розміщення та обліку страхових резервів забороняється використання коштів страхових резервів для укладання договорів позики (кредитних договорів) з фізичними та юридичними особами. Відповідно до розпорядження Державної комісії регулювання ринків фінансових послуг від 26.11.2004 № 2875 величина окремих категорій активів, у тому числі в іноземній валюті, приймається для подання резервів страхування життя в обсягах, які наведені в табл. 2.

Таблиця 2

Обмеження на величину інших активів страхування життя

Розподіл страхового резерву	Обмеження	Примітка	% від страхового резерву
Облігації			
1	2	3	4
Грошові кошти на поточних рахунках (за винятком розміщених на поточних рахунках грошових коштів резерву належних виплат страхових сум)	20%		
Банківські вклади (депозити), валютні вкладення згідно з валютою страхування	70%	Не більше 20% страхових резервів у кожному банку	
Нерухоме майно	30%	Не більше 10% страхових резервів в один об'єкт нерухомого майна	
Акції українських емітентів	Не більше 30%	Не більше 10% в акції одного емітента	Не більше 50%
Облігації підприємств українських емітентів	Не більше 40%	Не більше 10% страхових резервів в облігації одного емітента, який здійснює свою діяльність не менше 5 років. Для емітентів, які свою діяльність здійснюють менше 5 років, – не більше 10% страхових резервів, при цьому не більше 3 відсотків страхових резервів в облігації одного емітента	
Облігації місцевих позик	Не більше 10%		
Іпотечні сертифікати, іпотечні облігації	Не більше 10%		
Цінні папери, що емітуються державою	Не більше 80%		Не більше 80%
Права вимоги до перестраховиків-резидентів	Не більше 40%	Не більше 20 відсотків страхових резервів до кожного такого перестраховика-резидента	Не більше 40%
Права вимоги до перестраховиків-нерезидентів			Не більше 25%
Довгострокове фінансування (кредитування) житлового будівництва			Не більше 10%

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА*Продовження таблиці 2*

1	2	3	4
Інвестиції в економіку України за напрямками, визначеними Кабінетом Міністрів України (постанова Кабінету Міністрів України від 17 серпня 2002 року № 1211 "Про затвердження напрямів інвестування галузей економіки за рахунок коштів страхових резервів")	Не більше 20%	В окремий об'єкт інвестування – не більше 5 відсотків страхових резервів	
Інвестиції в економіку України за напрямом інвестування в розвиток ринку іпотечного кредитування шляхом придбання цінних паперів, емітованих Державною іпотечною установою	Не більше 40%	Не більше 20 відсотків страхових резервів, якщо не надана державна гарантія	
Банківські метали, в тому числі поточні та вкладні (депозитні) рахунки в банківських металах			Не більше 15%
Кредити страхувальникам-громадянам			Не більше 20%

Джерело: складено на основі [3, 4]

Оскільки основним джерелом інвестиційних ресурсів є страхові резерви та активи страховиків, розглянемо детальніше їх структуру та динаміку (табл. 3).

Дані табл. 3 дозволяють стверджувати, що спостерігається зростання інвестиційного потенціалу страховиків, який став основою активізації їх діяльності на ринку капіталів. Протягом досліджуваного періоду обсяг загальних активів страховиків мав стійку тенденцію до зростання, а величина активів, визначених ст. 31 Закону України «Про страхування», протягом 2006-2011 років збільшилася на 63,8%.

Проте інвестиційна діяльність вітчизняних страхових компаній носить досить консервативний характер, що пояснюється специфікою їх діяльності, а саме необхідністю виконання первинної функції страхування – відшкодування збитку при несприятливих випадкових подіях і підтримки певного рівня ліквідності вкладень. Банківські депозити становлять більшу частину інвестиційного портфеля страховиків, що зумовлено їхньою високою ліквідністю та гарантованою прибутковістю. Питома вага страхових інвестицій у цінні папери є суттєвою та має динаміку до зростання. Незначною є й частка інвестицій у державні цінні папери, які за кордоном забезпечують високу прибутковість та надійність. На вітчизняному ринку нерухомості страхові компанії не є активними інвесторами, майже не інвестують у реальний сектор економіки України, що багато в чому зумовлено їхньою неготовністю та відсутністю реальних структурних перетворень на вітчизняних підприємствах. Інвестиції в економіку за напрямками, визначеними урядом, практично не здійснюються. А отже, інвестиційна функція страхування залишається в Україні фактично нереалізованою.

Серед чинників, що гальмують розвиток інвестиційної діяльності страхових компаній, можна виділити наступні: політичну та економічну нестабільність в країні; відсутність надійних довгострокових фінансових інструментів; недосконалість нормативно-правового забезпечення у сфері страхування; непрозорість державного регулювання тощо.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

Таблиця 3

Активи страхових компаній України у 2006-2011р.р.

	Активи страховиків											
	2006 рік		2008 рік		2009 рік		2010 рік		2011 рік		млн. грн	%
	млн. грн	%	млн. грн	%	млн. грн	%	млн. грн	%	млн. грн	%		
Загальні активи по балансу	23995	X	41930,5	X	41970,1	X	45 234,6	X	48 122,7	X		
Категорія активів, визначених статтею 31 Закону України «Про страхування», для представлення страхових резервів												
Активи, визначені ст.31 Закону України «Про страхування», у т.ч.	17488,2	100	23905,6	100,0	23690,8	100,0	27 695,0	100,0	28 642,4	100,0		
1) грошові кошти на поточних рахунках	773,6	4,4	1926,1	8,1	1526,8	6,4	1 770,2	6,4	2 073,1	7,2		
у тому числі 1.1) в іноземній валюті	47,7	0,3	349,5	1,5	212,8	0,9	402,8	1,5	218,3	0,8		
2) банківські вклади (депозити)	5453,7	31,2	6963,7	29,1	5926,4	25,0	6 464,6	23,3	7 819,1	27,3		
у тому числі 2.1) в іноземній валюті	304,6	1,7	1840,1	7,7	1707,9	7,2	1 819,2	6,6	1 858,5	6,5		
3) банківські метали	41,1	0,2	150,9	0,6	105,3	0,4	79,3	0,3	70,5	0,2		
4) нерухоме майно	794,6	4,5	1877,8	7,9	1997,8	8,4	2 182,6	7,9	2 054,0	7,2		
5) акції	7626,1	43,6	8177,0	34,2	9521,8	40,2	10 905,8	39,4	12 529,0	43,7		
6) облігації	363,5	2,1	825,8	3,5	556,5	2,3	652,7	2,4	780,3	2,7		
7) іпотечні сертифікати	40,3	0,2	21,2	0,1	20,7	0,1	66,7	0,2	95,9	0,3		
8) державні цінні папери	183,4	1,0	387,8	1,6	869,5	3,7	1 523,4	5,5	1 447,5	5,1		
9) права вимоги до перестраховиків	2163,9	12,4	3498,9	14,6	3067,7	12,9	3 940,1	14,2	1 647,3	5,8		
9.1) до перестраховиків - нерезидентів	285,2	1,6	627,6	2,6	648,7	2,7	870,2	3,1	791,1	2,8		
10) інвестиції в економіку України	32,1	0,2	63,4	0,3	78,4	0,3	86,1	0,3	77,6	0,3		
11) кредити страховальникам-громадянам		0,0	0,8	0,0	5,1	0,02	5,0	0,02	4,6	0,02		
12) довгострокові кредити для житлового будівництва	2,2	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,2	0,0		
13) готівка в касі	13,6	0,1	11,4	0,05	13,8	0,1	18,3	0,1	43,2	0,2		

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

Висновки. Підсумовуючи вищенаведене, можна стверджувати, що страхові компанії України мають можливості акумулювати та професійно інвестувати капітал і, таким чином, впливати на загальний рівень розвитку економіки країни в цілому. Фінансові ресурси, що мобілізуються вітчизняними страховиками, фактично не використовуються для економічного розвитку держави й її суб'єктів господарювання, які й виступають основними джерелами страхових внесків. На нашу думку, вирішення основних проблем щодо активізації процесу формування та реалізації інвестиційного потенціалу вітчизняних страховиків знаходиться, в першу чергу, в правовій площині. Необхідно реформувати законодавство з цього питання та привести його у відповідність із європейськими стандартами. У цьому аспекті доцільною є реалізація основних заходів нормативно-правового, організаційно-методичного та інформаційного характеру, а саме: підвищення вимог до платоспроможності, фінансової стійкості, розміру чистих активів страховиків та посилення контролю за їх дотриманням; створення правового підґрунтя щодо формування інвестиційних інструментів для розміщення довгострокових страхових резервів; сприяння створенню фондів страхових гарантів для відшкодування втрат населення тощо.

Література

1. Базилевич В. Д. Страхова справа : навч. посіб. / В. Д. Базилевич, К. Базилевич. – [вид. 3-тє, перероб. і доп.]. - К. : Знання, 2003. – 250 с.
2. Гаманкова О. О. Ринок страхових послуг України: теорія, методологія, практика: монографія / О. О. Гаманкова. – К. : КНЕУ, 2009. – 283 с.
3. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 р. № 1560–XII / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 47. – Ст. 646.
4. Про страхування : Закон України від 07.03.1996 р. № 85/96–ВР / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. - 1996. – № 18. – С. 78.
5. Залетов О. М. Страхування: навч. посіб. / О. М. Залетов. - К. : BeeZone, 2003. – 304 с.
6. Козьменко О. В. Нові вектори розвитку страхового ринку України : монографія / О. В. Козьменко, С. М. Козьменко, Т. А. Васильєва; керівник авт. проекту д.е.н., проф. О. В. Козьменко. - Суми : Університетська книга, 2012. - 316 с.
7. Ткаченко Н. В. Інвестиційна діяльність страхових компаній : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг і кредит» / Н. В. Ткаченко; НАН України, Ін-т екон. прогнозування. - К., 2004. - 20 с.
8. Офіційний сайт Національної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua/742.html>.

Надійшла 17.07.2013